

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 8 (346) ЛИСТОПАД

2021

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 8 (346) листопад 2021

Частина II

Засновано в лютому 1997 року

Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 26 листопада 2021 року)

Виходить чотири рази на рік

Засновник і видавець –
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Семеріков С. О. – доктор педагогічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет, професор кафедри інформатики та прикладної математики (Україна).

Заступники головного редактора:

Караман О. Л. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту педагогіки і психології (Україна).

Набока О. В. – доктор історичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри історії України (Україна).

Шехавцова С. О. – доктор педагогічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», декан факультету іноземних мов (Україна).

Відповідальні редактори:

Юрків Я. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри соціальної педагогіки (Україна).

Забудкова О. А. – кандидат історичних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», старший викладач кафедри історії України (Україна).

Кокнова Т. А. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри романо-германської філології (Україна).

Члени редакційної колегії:

Бабіч В. І. – доктор педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», професор кафедри олімпійського та професійного спорту (Україна).

Власенко К. В. – доктор педагогічних наук, професор, Донбаська державна машинобудівна академія, завідувач кафедри математики та моделювання (Україна).

Глуховцева К. Д. – доктор філологічних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри української філології та загального мовознавства (Україна).

Дмитренко В. І. – доктор філологічних наук, професор, Криворізький державний педагогічний університет, професор кафедри української та світової літератур (Україна).

Заблюцький В. В. – доктор наук з державного управління, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», директор навчально-наукового інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти (Україна).

Кобзар О. І. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський університет економіки й торгівлі, професор кафедри ділової іноземної мови (Україна).

Кушнірова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, професор кафедри германської філології та перекладу (Україна).

Литвин М. Р. – доктор історичних наук, професор, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу (Україна).

Лукасевіч-Велеба Й. – доктор педагогічних наук, Академія спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської, професор педагогічного факультету (Республіка Польща).

Любимова С. А. – кандидат філологічних наук, доцент, Київський національний лінгвістичний університет, докторант кафедри англійської філології, перекладу і філософії мови імені проф. О. М. Мороховського (Україна).

Михальський І. С. – доктор історичних наук, професор, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин (Україна).

Моїсєєнко О. Ю. – доктор філологічних наук, професор, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри англійської мови (Україна).

Нефьодов Д. В. – доктор історичних наук, доцент, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомилинського, доцент кафедри історії (Україна).

Отравенко О. В. – кандидат педагогічних наук, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання (Україна).

Прошкін В. В. – доктор педагогічних наук, Київський університет імені Бориса Грінченка, професор кафедри комп'ютерних наук і математики (Україна).

Саєнко В. Г. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», доцент кафедри олімпійського та професійного спорту (Україна).

Священко З. В. – доктор історичних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, професор кафедри всесвітньої історії та методик навчання (Україна).

Си Цзюньцзін – доктор філологічних наук, професор, Ланьчжоуський університет, факультет російської мови та літератури (КНР).

Ткачук В. В. – кандидат педагогічних наук, Криворізький національний університет, асистент кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки (Україна).

Хахула Л. І. – кандидат історичних наук, доцент, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, старший науковий співробітник (Україна).

Юган Н. Л. – доктор філологічних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри іноземних мов (Україна).

Редакційні вимоги до технічного оформлення статей

Редаколегія «Вісника» приймає статті обсягом 5 – 7 сторінок через 1 інтервал, повністю підготовлених до друку. Статті подаються надрукованими на папері в одному примірнику з додатком диска. Набір тексту здійснюється у форматі Microsoft Word (*.doc, *.rtf) шрифтом № 12 (Times New Roman) на папері формату А-4; усі поля (верхнє, нижнє, правє й лівє) – 3,8 см; верхній колонтитул – 1,25 см, нижній – 3,2 см.

У верхньому колонтитулі зазначається: Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № ** (***) , 2014.

Статті у «Віснику» повинні бути розміщені за рубриками. Інформація про УДК розташовується у верхньому лівому кутку без відступів (шрифт нежирний).

Через рядок від УДК в лівому верхньому кутку вказуються прізвище, ім'я по-батькові автора (повністю, шрифт жирний). На наступному рядку – учений ступінь, звання, посада, місце роботи; e-mail; ORCID ID (персональний код, який необхідно отримати, заповнивши анкету за посиланням: <https://orcid.org/register>).

Назва статті друкується через рядок великими літерами (шрифт жирний).

Зміст статті викладається за планом: постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується ця стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); визначення методики дослідження (сукупність методів дослідження, їх основний зміст, характеристики і показники, які вони фіксують, та одиниці вимірювання); виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з цього дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Усі перелічені елементи повинні бути стилістично представлені в тексті, але графічно виділяти їх не треба.

Посилання на цитовані джерела в тексті оформлюються таким чином: у круглих дужках зазначається прізвище автора, та рік видання роботи (наприклад, Шумська, 2010). Якщо потрібно послатися на декілька джерел, варто перелічувати їх через крапку з комою (наприклад, Афанасьєва, 2016; Богданова & Саннікова, 2015; Moore, 2006). Якщо використовуються цитати, статистика тощо, то слід вказати номер сторінки посилання (Афанасьєва, 2016, с. 46; Bruner, 2012, р. 24).

Бібліографія і при необхідності примітки подаються в кінці статті після заголовку «Список використаної літератури» (без двокрапки) у порядку цитування й оформлюються відповідно до ДСТУ 8302:2015. Бібліографічні джерела подаються підряд, без відокремлення абзацем; ім'я автора праці (або перше слово її назви) виділяється жирним шрифтом.

Для коректного індексування публікацій наукометричними системами після «Списку використаної літератури» необхідно навести References. Посилання в **References** мають бути оформлені латиною; для кирилических цитувань слід транслітерувати імена авторів та назви видань; останні також слід навести в англійському перекладі в [] з зазначенням мови оригіналу в дужках, наприклад, [in Russian], [in Ukrainian] Назви періодичних видань слід наводити відповідно до офіційного латинського написання за номером реєстрації ISSN. В елементах опису не можна замінити латинські літери на кириличні. Цитування в References мають бути оформлені за стандартом APA.

Статтю заключають 3 анотації обсягом 15 рядків (українською і російською мовами) та 22 рядки (англійською мовою) із зазначенням прізвища, імені та по батькові автора, назви статті та ключовими словами (3 – 5 термінів).

Стаття повинна супроводжуватися рецензією провідного фахівця (доктора, професора).

На окремому аркуші подається довідка про автора: (прізвище, ім'я, по батькові; місце роботи, посада, звання, учений ступінь; адреса навчального закладу (повністю), домашня адреса; e-mail та номери телефонів (службовий, домашній, мобільний) трьома мовами (українською, російською та англійською).

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2021

ЗМІСТ

**ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА Й НАУКА
В УНІВЕРСИТЕТАХ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ**

1.	Власова В. П. Використання мультимедійних технологій у професійній діяльності вчителя-філолога.....	5
2.	Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності здобувачів вищої освіти в епоху цифрового розвитку.....	14
3.	Дмітренко Н. Є., Будас Ю. О. Застосування зворотного зв'язку в автономному навчанні іншомовного спілкування.....	23
4.	Каліш В. А. Вивчення складного речення здобувачами вищої філологічної освіти як засобу синтаксичної організації епістолярного тексту (на матеріалі епістолярію О. Довженка).....	34
5.	Карлова Т. Є., Гришина О. С. Інтегративно-компаративний підхід у методичному забезпеченні вивчення термінологіки спеціальності.....	46
6.	Катречко А. С. Навчально-пізнавальна компетентність як складова саморозвитку студентів педагогічних ЗВО.....	58
7.	Кизилова В. В. Упровадження освітніх компонентів «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вчителя початкової школи», «Мовленнєва комунікація в професійній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти» в навчальний процес закладів вищої освіти: з досвіду роботи.....	67
8.	Коваленко К. М. Формування культури академічної доброчесності майбутніх учителів початкової школи на заняттях філологічного циклу.....	80
9.	Кузнецова О. В., Одарченко В. І., Пішоха М. О. До проблеми формування культури спілкування майбутніх педагогів: історія та сучасність.....	89
10.	Маркотенко Т. С., Мельник Л. В. Вивчення акцентуаційних норм сучасної української мови в мовно-мовленнєвій підготовці майбутніх учителів початкових класів.....	98
11.	Мордовцева Н. В. Особливості педагогічного спілкування в контексті мовленнєвих жанрів.....	110
12.	Петришина О. І. Методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти як наука й навчальна дисципліна.....	119
13.	Починкова М. М. Практичні аспекти використання методів критичного мислення у філологічній підготовці майбутніх учителів початкової школи.....	130
14.	Пушко В. Ф., Пушко Р. О. Формування мовної особистості здобувача вищої освіти в контексті професійної підготовки.....	138
15.	Слободян О. В. Місце неформальної освіти у процесі філологічної підготовки майбутніх вихователів.....	146
16.	Собченко Т. М. Сучасні вимоги до підготовки майбутніх філологів у закладах вищої освіти в умовах цифровізації.....	157

УДК 378.016:811.161.2

DOI: 10.12958/2227-2844-2021-8(346)-2-119-129

Петришина Ольга Ігорівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри української мови та методики її навчання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна.
petryshyna@tnpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5427-200X>

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НАУКА Й НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Динамічні зміни, соціально-економічні трансформації в усіх сферах життєдіяльності суспільства, реформування системи української освіти, запит на конкурентоздатного фахівця гуманітарної галузі, спроможного ефективно виконувати професійні обов'язки в нестандартних умовах зумовлюють виокремлення цілей і завдань, оновлення стратегії фахової підготовки майбутніх магістрів-філологів у закладах вищої освіти. Приведення у відповідність змісту навчання здобувачів вищої освіти до запитів і потреб інформаційного суспільства об'єктивно передбачає пошук продуктивних шляхів організації освітнього процесу на всіх рівнях вищої освіти, зокрема на другому (магістерському). Орієнтири якісної підготовки конкурентоспроможного сучасного фахівця окреслено в законодавчих та нормативних документах: Законі України «Про вищу освіту», галузевому Стандарті вищої освіти, Державній національній програмі «Освіта: Україна XXI століття», Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року.

Мета статті полягає в обґрунтуванні цілей, завдань, окресленні методичних орієнтирів в оновленні змісту методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти, з'ясуванні об'єкта й предмета методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти та шляхів формування фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів.

В українській лінгводидактиці останнього десятиріччя XXI століття посилилась увага науковців до проблеми розроблення методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти, обґрунтування сучасних підходів до формування фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів. Утвердження в

Стандарті вищої освіти статусу випускника магістратури з розширенням діапазону його професійної діяльності, у тому числі як асистента, викладача вищої школи, покликано виконувати професійні обов'язки в мінливому й глобалізованому соціумі, спонукає сучасні заклади вищої освіти до постійного оновлення змісту освітньо-професійних програм, а також якісної перебудови освітнього процесу.

Об'єктом методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти визначено формування фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів; предметом – сучасні підходи, принципи навчання мовознавчих дисциплін, форми організації освітнього процесу, методи, прийоми, засоби та традиційні й інноваційні технології навчання майбутніх магістрів-філологів.

Опрацювання різногалузевої наукової літератури з обраної проблеми дослідження дало змогу з'ясувати, що методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти ґрунтується на методологічних засадах, що віддзеркалюють зв'язок її з філософією (В. Андрущенко, О.Александрова, В. Кремень, В. Огнев'юк, П. Саух та ін.); лінгвістикою та психолінгвістикою (Ф. Бацевич, І. Вихованець, М. Вінтонів, С. Єрмоленко, А. Загнітко, І. Зимня, І. Кочан, Л. Мацько, О. Селіванова, О. Стишов та ін.); психологією (І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, О. Лурія, С. Максименко, Н. Тализіна та ін.); педагогікою (А. Алексюк, С. Гончаренко, І. Дичківська, А. Кузьмінський, О. Пехота, П. Підкасистий, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, А. Хуторський та ін.). Окремі аспекти методики навчання української мови у вищій школі досліджено в працях (З. Бакум, А. Богуш, В. Вітюк, Н. Голуб, О. Гончарук, О. Горошкіної, М. Греб, Н. Грони, Г. Дідук, О. Караман, С. Карамана, О. Копусь, К. Климової, О. Кулик, О. Кучерук, О. Любашенко, В. Мельничайка, А. Нікітіної, Л. Овсієнко, С. Омельчука, Н. Остапченко, Л. Паламар, Е. Палихати, М. Пентилюк, А. Попович, Т. Симоненко та ін.).

Методологію сучасних підходів до навчання української мови в закладах освіти обґрунтовано в студіях науковців, зокрема: компетентнісного (Н. Бібик, Н. Голуб, О. Овчарук, О. Пометун, І. Нагребельна та ін.), особистісно орієнтованого (З. Бакум, А. Богуш, В. Вітюк, Н. Голуб, О. Горошкіна, М. Пентилюк, С. Омельчук та ін.), комунікативно-діяльнісного (М. Греб, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, М. Пентилюк, І. Хом'як та ін.), системного (З. Бакум, В. Вітюк, О. Кучерук, І. Кучеренко та ін.), синергетичного (А. Богуш, Н. Гавриш, М. Цуркан, Г. Швець та ін.), словоцентричного (М. Греб, С. Караман), текстоцентричного (З. Бакум, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Л. Мамчур, Л. Мацько, В. Мельничайко, А. Нікітіна, Л. Овсієнко, М. Пентилюк та ін.); дослідницького (О. Біляєв, В. Мельничайко, С. Омельчук, М. Пентилюк, Г. Передрій, Л. Рожило та ін.).

Сучасна методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти – порівняно нова галузь педагогічної науки, яка розвивається в контексті двох парадигм – комунікативної й когнітивної, оптимальне співвідношення яких сприяє формуванню сукупності фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів.

Комунікативна парадигма як серцевина комунікативної методики відповідає запитам і потребам сучасного соціуму, оскільки уможлиблює цілеспрямований розвиток у здобувачів освіти усіх видів мовленнєвої діяльності, надважливих у їхньому фаховому становленні, а також самореалізації як викладачів закладів вищої освіти. Прикметно, що засадничими «...положеннями комунікативної методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти є: лінгвістична наука про мову і мовлення та їх функції під час спілкування; теорія мовленнєвої діяльності; мовленнєве спілкування та його різновиди; інтерактивне навчання й текстова основа занять; комунікативна, мовленнєва, мовна, предметна, соціокультурна й діяльнісна (стратегічна) компетентності студентів» (Пентиліук, 2011, с. 227).

Когнітивна парадигма, як і комунікативна, вирізняється практичною спрямованістю освітнього процесу в магістратурі, оскільки передбачає підпорядкування змісту мовознавчих дисциплін інтелектуальному розвитку магістрантів через опанування визначених змістових модулів, організацію проєктної діяльності, впровадження завдань і вправ проблемно-пошукового та інтерпретаційного характеру, що стимулюють їх до різних видів мовленнєвої діяльності, формують надважливі вміння й навички науково доцільного інтерпретування й аргументування конкретних понять, явищ і процесів лінгвістичного характеру, розвивають гіпотетичне мислення (Караман&Караман, 2018; Копусь, 2012; Пентиліук, 2011).

Розвивальні та ресурсні можливості комунікативної та когнітивної методик, як переконує практика, достатньо дієві, оскільки сприяють урізноманітненню комунікативних і когнітивних ситуацій, занурених у професійний контекст, розвитку в майбутніх магістрів-філологів здатності критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення мовознавчої науки. Проєктування змісту занять з методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти для майбутніх магістрів-філологів на засадах комунікативної та когнітивної методик розглядаємо як один із продуктивних шляхів формування фахової ерудиції, мовного досвіду, мовної стійкості, а також формування, по-перше, фахових компетентностей: здатності на фаховому рівні викладати філологічні дисципліни в закладах вищої освіти; готовності до організації власної наукової роботи задля реалізації конкретного наукового продукту; здатності забезпечити ефективне керівництво науково-дослідною роботою здобувачів вищої освіти та ін.; по-друге, загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів: здатності спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово в усіх галузях

життя, працювати в різних стилях і жанрах СУЛМ; здатності бути критичним і самокритичним; здатності до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатності працювати в команді та автономно; здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; цифрової компетентності, зокрема навичок використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатності до адаптації та якісної продуктивності в новій ситуації; здатності спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); здатності генерувати нові ідеї (креативність).

Аналіз особливостей освітнього процесу другого (магістерського) рівня вищої освіти, а також теоретичних здобутків комунікативної та когнітивної методик дав змогу окреслити лінгводидактичні аспекти, що передбачають переакцентування навчально-пізнавальної діяльності магістрантів-філологів у навчально-дослідницьку, визначити мету й завдання методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти, що полягає в підготовці здобувачів вищої освіти, здатних розв'язувати складні завдання й проблеми, що передбачають проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог у діяльності, пов'язаній з аналізом, творенням і оцінюванням письмових та усних текстів різних жанрів і стилів, організацією успішної комунікації різними мовами; з'ясуванні загальних і специфічних питань лінгводидактики й методики навчання мовознавчих дисциплін у процесі опанування освітньо-професійної програми майбутніми магістрами-філологами (Копусь, 2012; Оконь, 1990; Горошкіна та ін., 2015).

В умовах автономії освітньої діяльності закладів вищої освіти виняткової ваги набуває якість змісту дисципліни. Услід за авторами «Практикуму з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі» (Горошкіна та ін., 2015) ми виокремили такі змістові модулі: 1. Методика навчання мовознавчих дисциплін як наука і навчальна дисципліна; 2. Історія розвитку методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі; 3. Особливості організації освітнього процесу в умовах сучасного закладу вищої освіти; 4. Новітні педагогічні технології; 5. Форми організації навчання й контролю; 6. Методи навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти; 7. Засоби навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти; 8. Організація діяльності студентів і магістрантів під час проходження практик; 9. Організація контролю та оцінювання рівнів сформованості фахових та загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів; 10. Організація дослідницької діяльності студентів та магістрантів; 11. Організація самостійної роботи студентів та магістрантів; 12. Актуальні питання методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти. До зазначених змістових модулів у робочій

програмі навчальної дисципліни «Методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти» передбачено вивчення ще двох змістових модулів: 1. Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій підготовці майбутніх магістрів-філологів; 2. Методичні тренінги як форма фахового й особистісного розвитку магістранта-філолога. Опрацювання теоретичного матеріалу кожного з модулів, а також виконання дослідницьких та творчих завдань підпорядковано формуванню фахових та загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів.

Ефективну реалізацію комунікативної й когнітивної парадигм у формуванні фахових та загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів забезпечує низка принципів, зокрема: аксіологічний, принципи інтерактивності, інтегративності, усвідомленої пізнавальної спрямованості, креативності, які сукупно взаємодіють і доповнюють один одного, дають змогу створювати сприятливі умови, по-перше, для організації продуктивного освітнього середовища в закладі вищої освіти; по-друге, комфортні умови для поетапного атаптування майбутніх магістрів-філологів та підготовки їх до викладацької діяльності.

Спостереження засвідчують, що структурні складники загальних та фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів реалізуються в освітньому процесі сукупністю розроблених методологічних підходів, як-от: компетентнісного, комунікативно-діяльнісного, функціонально-стилістичного, синергетичного, когнітивно-комунікативного, системного, словоцентричного, текстоцентричного, аксіологічного, соціокультурного, дослідницького, етнолінгвістичного у різних поєднаннях та комбінаціях із домінуванням дослідницького, компетентнісного, системного, текстоцентричного підходів до навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти. Внаслідок осмислення теоретичних і практичних здобутків із проблеми обґрунтування підходів до навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти сформульовано висновок, що інтегрування й взаємодія домінантних підходів (компетентнісного, системного, текстоцентричного, дослідницького) сприяє виробленню належного рівня сформованості фахових та загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів.

Практико-орієнтована модель організації освітнього процесу в закладах вищої освіти об'єктивно зумовлює виважений добір методів і прийомів, що забезпечують високу ефективність комунікативної діяльності педагогів і достатній рівень фахової підготовки майбутніх магістрів-філологів, зокрема: метод спостереження й аналізу мовних явищ і фактів, лінгвістичний експеримент, метод вправ, метод роботи з навчально- й науково-інформаційними джерелами, кейс-метод, метод проєктів, метод мовної та дидактичної гри та ін. Пріоритетними методами формування фахової та загальної компетентностей майбутніх магістрів-філологів визначено метод проєктів, метод мовної та дидактичної гри, а також метод дослідницьких і творчих завдань, які

уможливлюють оптимальне поєднання фронтальної, групової, парної та індивідуальної форм освітньої діяльності магістрантів.

Доцільність використання на заняттях з методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти завдань дослідницького і творчого характеру проілюструємо на матеріалі фонетики сучасної української літературної мови, який охоплює пропедевтичний, так званий адаптаційний, етап навчання дисципліни «Сучасна українська літературна мова» на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Враховуємо, що магістрант осмислено володіє теоретичним матеріалом з фонетики та фонології, може спрогнозувати труднощі в засвоєнні навчального матеріалу студентами-першокурсниками й ефективно застосовувати індивідуально напрацьований досвід в його опануванні, створенні інфографіки як зорових опор, використанні мнемонічних прийомів для запам'ятовування фонетичних явищ, процесів. Крім того, магістрант опанував психолого-педагогічні дисципліни, свідомо володіє методичним інструментарієм, засвоєним на заняттях з методики навчання української мови в закладах загальної середньої освіти, а також апробованим під час проходження наскрізної педагогічної практики на третьому й четвертому курсах. Спостереження переконують, що фаховий потенціал здобувачів вищої освіти посилюється за умов оптимальної організації в опануванні освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня. Практикою підтверджена ефективність завдань, розроблених з урахуванням здобутого професійно спрямованого освітнього досвіду магістрантів, їхніх особистісно-інтелектуальних можливостей, розвиненої педагогічної інтуїції, здатності до саморефлексії та організації власної наукової роботи із запропонованої викладачем проблематики.

Методичну продуктивність у формуванні в магістрантів таких фахових компетентностей, як: здатність на фаховому рівні викладати філологічні дисципліни в закладах вищої освіти; готовність до організації власної наукової роботи задля реалізації конкретного наукового продукту; забезпечення ефективного керівництва науково-дослідною роботою здобувачів вищої освіти, – підтвердили завдання, зорієнтовані на формування стійких умінь інтерпретувати теоретичні засади в освітній практиці та дослідницькій діяльності. До прикладу подаємо апробовані зразки таких завдань:

Наведіть аргументи, дібрані з різногалузевих джерел (лінгвістичних, психологічних, психолінгвістичних, філософських, соціолінгвістичних) для підтвердження міркування О. Сербенської: «Звукова мова відіграє надзвичайно важливу роль, ще не зовсім пізнану й усвідомлену, в активізації біоритмів національного інстинкту, у зміцненні психофізіологічної структури національного типу».

Розробіть індивідуальний проєкт «Звуковий образ в Україні» для представлення і захисту в аудиторії.

Доведіть правильність або ж спростуйте твердження філософів доби Античності: «Вибір назви обмежено властивостями предмета і властивостями звуків мовлення». Використовуйте відео чи аудіоматеріали.

Розробіть кейс «Мої відкриття у пізнанні феномену української мови», використовуючи інфографіку та аудіоресурси.

Опрацюйте інтернет-ресурси про таємниці звукової сигналізації тварин (наприклад, дельфінів). Спираючись на дослідження науковців різних галузей, підготуйте відповідні коментарі й оприлюдніть їх на практичному занятті.

В окреслених методичних розробках курсу «Методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти» на другому (магістерському) рівні вищої освіти передбачено засвоєння теоретичного матеріалу з урахуванням етапів пізнання, вимог до логіки організації освітнього процесу, здобутків українського мовознавства та лінгводидактики.

Отже, у процесі студіювання, аналізу й синтезу наукових праць у контексті досліджуваної проблеми дійшли висновку, що методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти ґрунтується на методологічних засадах, які засвідчують її зв'язок із філософією, психологією, психолінгвістикою, лінгвістикою, педагогікою, лінгводидактикою. Методику навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти схарактеризовано як нову галузь педагогічної науки, що розвивається в контексті двох парадигм – комунікативної й когнітивної, оптимальне співвідношення яких сприяє формуванню фахових і загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів, передбачених Стандартом вищої освіти. Обґрунтовано, що ефективну реалізацію комунікативної й когнітивної парадигм у формуванні фахових і загальних компетентностей майбутніх магістрів-філологів доцільно здійснювати з урахуванням визначених принципів, підходів, методів і прийомів, системи вправ і завдань, зорієнтованої на формування стійких умінь та навичок магістрантів інтерпретувати теоретичні постулати методики навчання мовознавчих дисциплін в освітню практику.

Список використаної літератури

1. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови : навч. посібник. Київ : Центр навч. літератури, 2008. 176 с. **2. Караман С. О., Караман О. В.** Методична компетентність майбутнього вчителя української мови та літератури як об'єкт теоретичного аналізу. *Caietele Conferinței internațional «Ucraineni în România. Istorie, contemporaneitate și perspectivă»*. 2018. № 2. С. 203–211. **3. Копусь О. А.** Теоретичні засади формування фахової лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів-філологів у вищому навчальному закладі : монографія. Одеса, 2012. 429 с. **4. Кучерук О. А., Караман С. О., Караман О. В.** Науково-освітні електронні бібліотеки у фаховій

підготовці майбутніх учителів-словесників. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Т. 65, № 3. С. 152–160. **5. Оконь В.** Введение в общую дидактику. Пер. с польск. Л. Г. Кашкуревича, Н. Г. Горина. Москва : Высш. шк., 1990. 382 с. **6. Пентиліук М.** Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики : збірник статей. Київ : Ленвіт, 2011. 256 с. **7. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : монографія /** О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.; за ред. О. А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. 258 с. **8. Попович А. С.** Методика навчання стилістики майбутніх учителів української мови і літератури в закладах вищої освіти : монографія. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин Я. І., 2018. 376 с. **9. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі : навчальний посібник /** О. Горошкіна, С. Караман, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь; за ред. О. Горошкіної та С. Карамана. Київ : АКМЕ ГРУП, 2015. 250 с. **10. Сімоненко Л. Ю.** Тест як засіб контролю сформованості методичної компетентності студентів-філологів. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 64. С. 316–322.

References

1. Doroz, V. F. (2008). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy* [Methodology for teaching Ukrainian]. Kyiv: Tsentr navch. literatury [in Ukrainian]. **2. Karaman, S. O., & Karaman, O. V.** (2018). *Metodychna kompetentnist maibutnoho vchytelia ukrainskoi movy ta literatury yak ob'iekt teoretychnoho analizu* [Methodological competence of a future teacher of the Ukrainian language and literature as an object of theoretical analysis]. *Caietele Conferinței internațional «Ucraineniidin România. Istorie, contemporaneitateși perspective»*, 2, 203-211 [in Ukrainian]. **3. Kopus, O. A.** (2012). *Teoretychni zasady formuvannia fakhovoi lnhvodydaktychnoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv-filolohiv u vyshchomu navchalnomu zakladi* [Theoretical foundations for forming the professional linguodidactic competence of future masters in philology in higher education institutions]. Odesa [in Ukrainian]. **4. Kucheruk, O. A., Karaman, S. O., & Karaman, O. V.** (2018). *Naukovo-osvitni elektronni biblioteki u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv-slovesnykiv* [Scientific and research electronic library in professional preparation of future language teachers]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia – Information technology and information*, 65, 3, 152-160 [in Ukrainian]. **5. Okon, V.** (1990). *Vvedenye v obshchuiu dydaktyku* [Introduction in to general didactics]. Transl. from polish by Kashkurevych, L. H. & Horyn, N. H. M.: Vyssh. shk. [in Russian]. **6. Pentyliuk, M.** (2011). *Aktualni problemy suchasnoi lnhvodydaktyky* [Current issues of modern linguodidactics]. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian]. **7. Kucheruk, O. A.** (Ed.), Holub, N. B., Horoshkina, O. M., & Karaman, S. O. et. al. (2016). *Pedahohichna rytoryka: istoriia, teoriia, praktyka* [Pedagogical rhetoric: history, theory, practice]. Kyiv: KNT [in Ukrainian]. **8. Popovych, A. S.** (2018). *Metodyka navchannia stylystyky*

maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy i literatury v zakladakh vyshchoi osvity [Methodology for teaching stylistics to future teachers of the Ukrainian language and literature in higher education institutions]. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn Ya. I. [in Ukrainian]. **9. Horoshkina, O., & Karaman, S. (Eds.), Bakum, Z., Karaman, O., & Kopus, O. (2015). Praktykum z metodyky navchannia movoznavchykh dystsyplin u vyshchii shkoli [Practical training on methodology of teaching linguistic disciplines in higher education institutions]. Kyiv: AKME HRUP [in Ukrainian].** **10. Simonenko, L. Yu. (2013). Test yak zasib kontroliu sformovanosti metodychnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv [Tests as a means of control of the formation of methodological competence of language students]. Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedagogichni nauky – Collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical sciences, 64, 316-322 [in Ukrainian].**

Петришина О. І. Методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти як наука й навчальна дисципліна

У статті визначено мету, завдання, окреслено методичні орієнтири в оновленні змісту методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти з урахуванням вимог нормативних і законодавчих документів із питань мовної освіти, здобутків філософії, психології, педагогіки, лінгвістики та лінгводидактики. Обґрунтовано шляхи формування фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів, передбачених Стандартом вищої освіти: здатність на фаховому рівні викладати філологічні дисципліни в закладах вищої освіти; усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату; здатність до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів. Враховано загальні компетентності майбутніх магістрів-філологів: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність бути критичним і самокритичним; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність працювати в команді та автономно; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Об'єктом методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти визначено формування фахових компетентностей майбутніх магістрів-філологів; предметом – сучасні підходи, принципи навчання мовознавчих дисциплін, форми організації освітнього процесу, методи, прийоми, засоби та традиційні й інноваційні технології навчання майбутніх магістрів-філологів.

Ключові слова: методика навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти як наука й навчальна дисципліна, фахові компетентності майбутніх магістрів-філологів, об'єкт та предмет методики навчання мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти.

Петришина О. И. Методика обучения языковедческих дисциплин в заведениях высшего образования как наука и учебная дисциплина

В статье определены цель, задачи, обозначены методические ориентиры обновления содержания методики обучения языковедческих дисциплин в заведениях высшего образования с учетом требований нормативных и законодательных документов по вопросам языкового образования, достижений философии, психологии, педагогики, лингвистики, лингводидактики. Обоснованы пути формирования профессиональных компетентностей будущих магистров-филологов, предусмотренных Стандартом высшего образования: способность на профессиональном уровне преподавать языковедческие дисциплины в заведениях высшего образования; осознание роли экспрессивных и логических средств языка для достижения запланированного прагматического результата; способность создавать, редактировать, реферировать и систематизировать тексты всех типов. Учтены общие компетентности будущих магистров-филологов: способность общаться на государственном языке как устно, так и письменно; способность к критике и самокритике; способность к поиску, обработке и анализу информации с разных источников; умение проявлять, ставить и решать проблемы; способность работать в команде и автономно; способность к абстрактному мышлению, анализу и синтезу; навыки использования информационных и коммуникационных технологий; способность к адаптации и действиям в новой ситуации; способность общаться с представителями других профессиональных групп разного уровня (с экспертами других областей знаний/видов экономической деятельности); способность генерировать новые идеи (креативность).

Объектом методики обучения языковедческих дисциплин в заведениях высшего образования определено формирование профессиональных компетентностей будущих магистров-филологов; предметом – современные подходы, принципы обучения языковедческих дисциплин, формы организации образовательного процесса, методы, приемы, а также традиционные и инновационные технологии обучения будущих магистров-филологов.

Ключевые слова: методика обучения языковедческих дисциплин в заведениях высшего образования как наука и образовательная дисциплина, профессиональные компетентности будущих магистров-филологов, объект и предмет методики обучения языковедческих дисциплин в заведениях высшего образования.

Petryshyna O. Methodology for teaching linguistic disciplines in higher education institutions as a science and an academic discipline

In the article, the aim and tasks are defined, methodological framework for updating the content of methodology for teaching linguistic disciplines in higher education institutions according to the requirements of regulatory and legislative documents on language education, achievements in philosophy, psychology, pedagogy, linguistics and linguodidactics are determined. The ways of developing professional competences of future masters in philology provided by Higher Education Standard, namely, the ability for teaching linguistic disciplines in higher education institutions at a professional level; awareness of the role of expressive, emotional and logical instruments of a language to attain the target result; the ability create, edit, abstract and systemize texts of all types are substantiated. The general competences of future masters in philology, notably the ability to communicate in the national language both orally and in written form; the aptitude to be critical and self-critical; the skills to search, process and analyze the information from various sources; the capability to define, state and address the issue; the aptitude to work in teams and autonomously; the capability to abstract thinking, analysis and synthesis; information and communication technology skills; the ability to adapt to a new situation and act therein; the capability to communicate with representatives of other professional groups and levels (with experts from other areas of knowledge and types of economic activities; and the ability to generate new ideas (creativity) are considered.

The subject of methodology for teaching linguistic disciplines in higher education institutions is the formation of professional competences of future masters in philology; the object is modern approaches, principles of teaching linguistic disciplines, forms of organization of the education process, methods, techniques, instruments and traditional and innovative technologies for training future masters in philology.

Key words: methodology for teaching linguistic disciplines in higher education institutions as a science and an academic discipline, professional competences of future masters in philology, object and subject of methodology for teaching linguistic disciplines in higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2021 р.
Прийнято до друку 26.11.2021 р.
Рецензент – д. п. н., проф. Караман О. Л.